

Rodzina suwerenna —
Kościół domowy

W nurcie
współczesnej myśli prawnej
Kościoła powszechnego
i Kościoła w Polsce

NR 3316

Wojciech Góralski, Andrzej Pastwa

*Rodzina suwerenna —
Kościół domowy*

W nurcie
współczesnej myśli prawnej
Kościoła powszechnego
i Kościoła w Polsce

Redaktor serii: Studia i Materiały Wydziału Teologicznego
Józef Budniak

Recenzent
Józef Krzywda

Spis treści

Słowo wstępne	7
1. „Święty węzeł” fundamentem dobra wspólnego rodziny	11
1.1. Wstęp	11
1.2. Wokół założeń antropologii prawnej małżeństwa i rodziny . .	12
1.3. „Nierozzerwalność małżeństwa dobrem wszystkich”	21
1.4. Uwagi końcowe	26
2. Rodzina jako instytucja suwerenna	29
2.1. Wstęp	29
2.2. Suwerenność rodziny w stosunku do narodu, państwa i innych społeczności	30
2.3. Prawa rodziny wynikające z jej suwerenności oraz ich ochrona	36
2.4. Uwagi końcowe	38
3. Rodzina kolebką i szkołą wiary	41
3.1. Wstęp	41
3.2. Rodzina kolebką wiary	42
3.3. Rodzina szkołą wiary	47
3.4. Uwagi końcowe	54
4. Rodzina w uchwałach posoborowych synodów polskich	57
4.1. Wprowadzenie	57
4.2. II Polski Synod Plenarny	61
4.3. Synod prowincjalny krakowski i synody diecezjalne	69
4.3.1. Warunki życia współczesnej rodziny	70
4.3.2. Zadania rodziny	72
4.3.2.1. Zadania wynikające ze skierowania małżeństwa ku dobru małżonków	72
4.3.2.2. Zadania wynikające ze skierowania małżeństwa ku zrodzeniu potomstwa	75

4.3.2.3.	Zadania wynikające ze skierowania małżeństwa ku wychowaniu potomstwa	79
4.3.3.	Duszpasterstwo rodzin	87
4.3.3.1.	Obowiązek prowadzenia duszpasterstwa rodzin i jego struktura	88
4.3.3.2.	Główne kierunki duszpasterstwa rodzin	90
4.3.4.	Troska duszpasterska o osoby żyjące w związkach nieregularnych	96
4.4.	Uwagi końcowe	100
5.	W orbicie idei Kościoła domowego	103
5.1.	Wstęp	103
5.2.	W sercu „cywilizacji miłości” — testament Świętego Papieża Rodziny	105
5.3.	„Centrum komunii i służby” — „sanktuarium życia”	108
5.4.	Uwagi końcowe	115
6.	Idea Kościoła domowego paradygmatem współczesnej identyfikacji praw rodziny. Kontekst polskiego prawa synodalnego	119
6.1.	Wstęp	119
6.2.	Kryteria identyfikacji praw rodziny	120
6.3.	Wymóg kompleksowego ujmowania praw rodziny	123
6.4.	„Nadzieja w domowym Kościele” — świadectwo współczesnej myśli synodalnej Kościoła w Polsce	140
6.4.1.	Centralne miejsce Eucharystii, modlitwa rodzinna i świętowanie niedzieli	141
6.4.2.	Ruchy i „stowarzyszenia rodzin dla rodzin”	143
6.4.3.	Media w służbie ewangelizacji rodziny	144
6.4.4.	Rodzina katolicka na straży świętości życia	146
6.4.5.	Wyzwanie „nowej kobiecości”	148
6.4.6.	Przygotowanie do małżeństwa priorytetem duszpasterstwa	152
6.4.7.	Zareczyny: promocja wartości Kościoła domowego	154
6.5.	Zakończenie	157
	Bibliografia	159
	Indeks osobowy	171
	Summary	175
	Sommario	179

Słowo wstępne

Zapewne truizmem wyda się stwierdzenie, że wyrastająca z małżeństwa rodzina jest instytucją o wyjątkowym znaczeniu w życiu poszczególnych ludzi oraz w życiu społecznym. Często jednak coś, co wydaje się oczywistością, nie u wszystkich znajduje pełne zrozumienie i akceptację. Należy więc przypominać i podkreślać, że rodzina, ta szczególna wspólnota osób — wspólnota miłości i solidarności, legitymująca się pochodzeniem z prawa naturalnego, jest miejscem, w którym każda jednostka urzeczywistnia w znacznym stopniu swą godność ludzką, i że jako „pierwsza i żywotna komórka społeczeństwa”¹, z którym wiąże ją organiczna więź, podejmuje swoje zadania społeczne.

Świadomość tego, że oparta na małżeństwie rodzina stanowi — jak to określił Święty Jan Paweł II — „jedno z najcenniejszych dóbr ludzkości”², sprawia, że od początków chrześcijaństwa dobro to nie przestaje być przedmiotem szczególnej troski Kościoła. Wyraża się ona zarówno w przedkładaniu i wyjaśnianiu zamysłu Boga względem tak znaczącej instytucji, jak i w otaczaniu konkretnych rodzin — w strukturach parafialnych i diecezjalnych — opieką duszpasterską. Kościół przypomina także o prawach rodziny, czego wyrazem jest między innymi ciesząca się uznaniem w społeczności międzynarodowej Karta praw rodziny..., przygotowana przez Stolicę Apostolską w 1983 roku. „Prawa w niej zawarte, czytamy w tym doniosłym dokumencie, wpływają ostatecznie z tego prawa, które zostało wpisane przez Stwórcę w serce każdego człowieka” (*Wprowadzenie*).

¹ SOBÓR WATYKAŃSKI II: *Dekret o apostołstwie świeckich „Apostolicam actuositatem”* [18 XI 1965]. „Acta Apostolicae Sedis. Commentarium officiale” 1966, n. 11. Dalej: AAS.

² JAN PAWEŁ II: *Adhortacja apostolska „Familiaris consortio”* [22 XI 1981]. AAS 1982, n. 1. Dalej FC.

Właśnie pochodzenie rodziny i jej rola w życiu społecznym przesądziły o tym, że w Powszechnej deklaracji praw człowieka z 1948 roku znalazł się następujący zapis: „Rodzina jest naturalną i podstawową komórką społeczną i ma prawo do ochrony ze strony społeczeństwa i państwa” (art. 16, 3). Nic też dziwnego, że jedna z naczelnych zasad zawartych w obowiązującej Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej brzmi następująco: „Małżeństwo jako związek kobiety i mężczyzny, rodzina, macierzyństwo i rodzicielstwo znajdują się pod ochroną i opieką Rzeczypospolitej Polskiej” (art. 18). Z kolei przekonanie o miejscu i roli rodziny w życiu społeczności religijnej oraz politycznej zaowocowało wpisaniem do konkordatu zawartego w 1993 roku między Stolicą Apostolską i Rzeczpospolitą Polską następującego stwierdzenia: „Układające się strony deklarują wolę współdziałania na rzecz obrony i poszanowania małżeństwa i rodziny będących fundamentem społeczeństwa. Podkreślają one wartość rodziny, przy czym Stolica Apostolska, ze swej strony, potwierdza naukę katolicką o godności i nierozzerwalności małżeństwa” (art. 11). Tego rodzaju wspólną deklarację trzeba uznać za wymowny przejaw dostrzegania przez Kościół i państwo potrzeby partnerskiego zaangażowania w obszar tak znaczący dla obu wspólnot.

Jakkolwiek rodzina, jak wynika z badań socjologicznych³, jest nadal wartością nadrzędną, priorytetową i uznawaną przez zdecydowaną większość Polaków, także młodzież, to jednak dokonujące się współcześnie gwałtowne przeobrażenia cywilizacyjne i idące z nimi w parze procesy sekularyzacji czy pluralizacji społeczno-kulturowej sprawiają, że coraz częściej zmienia się sposób pojmowania i przeżywania rzeczywistości rodzinnej. Usiłowanie spychania jej do sfery prywatnej, lansowanie w niektórych środowiskach fałszywych alternatyw dla rodziny z żądaniem zalegalizowania prawnego, coraz niższa aprobatą głoszonych przez Kościół norm moralnych, związanych z życiem małżeńsko-rodzinnym, czy kształtowanie się moralności kompromisowej, pragmatycznej, płynnej i niekonsekwentnej — to najczęstsze przejawy kryzysu owej rzeczywistości.

Troska o właściwe rozumienie rodziny, o samą rodzinę, a także należne jej miejsce w życiu poszczególnych jednostek i społeczności może się wyrażać w różny sposób. Poza formami wcześniej wspomnianymi można tu wskazać między innymi inicjowanie konferencji i sympozjów naukowych, otwartych wykładów i dyskusji poświę-

³ Zob. J. MARIAŃSKI: *Praktyki religijne a postawy prorodzinne młodzieży*. W: „*Matrimonium spes mundi*”. *Małżeństwo i rodzina w prawie kanonicznym, polskim i międzynarodowym*. Red. T. PŁOSKI, J. KRZYWKOWSKA. Olsztyn 2008, s. 37–55.

conych problematyce rodzinnej oraz przygotowywanie publikacji naukowych i popularnonaukowych z tego zakresu.

Oddawana do rąk Czytelnika książka pomyślana jest jako pomoc mająca służyć pogłębieniu znajomości rodziny jako instytucji, której pomyślność niesie z sobą „szczęście osoby i społeczności ludzkiej oraz chrześcijańskiej”, jak to wyraził Sobór Watykański II⁴. Publikacja ta, ukazująca rodzinę jako byt suwerenny i *Kościół domowy*, sytuująca się w nurcie współczesnej myśli prawnej Kościoła powszechnego i Kościoła w Polsce, zawiera sześć luźno powiązanych z sobą rozdziałów, poświęconych fundamentalnym problemom i kwestiom dotyczącym różnych aspektów owej podstawowej komórki życia społecznego, wyrastającej z małżeństwa, które Jezus Chrystus podniósł do godności sakramentalnej.

Wolno wyrazić nadzieję, że praca ta pomoże — w jakiejś mierze — w pogłębionym spojrzeniu na instytucję rodziny oraz na jej misję w Kościele i w świecie, a także zachęci do podejmowania działań zmierzających do jej ochrony przed współczesnymi zagrożeniami.

Katowice—Płock, 28 grudnia 2014 roku (święto Świętej Rodziny)

⁴ SOBÓR WATYKAŃSKI II: *Konstytucja duszpasterska o Kościele w świecie współczesnym „Gaudium et spes”* [7 XII 1965]. AAS 1966, n. 47.

Autorzy

Indeks osobowy

A

Adamiak Elżbieta 148, 163
Augustyn Józef 51, 163

B

Beinert Wolfgang 129, 165
Benedykt XVI PP 11, 12, 14, 22, 30,
31, 35, 42, 51, 52, 54, 55, 116, 117,
125, 144, 145, 159, 168
Bianchi Paolo 139, 163
Bieńkowski Ludomir 43, 167
Bławat Andrzej 49, 163
Bołoz Wojciech 51, 85, 163
Brzeziński Mirosław 14, 16, 106, 132,
149, 161, 163, 164, 165
Bzdak Hanna 36, 163

C

Caffarra Carlo 16–21, 23, 153, 163
Campanini Giorgio 148–150, 163
Carreras Joan 12, 15, 25, 31, 32, 119,
164
Celary Ireneusz 132, 164
Chudy Wojciech 18, 162
Corecco Eugenio 24, 164

D

Dancák Pavol 15, 166
De Dios Vial Correa Juan 132, 164
Di Felice Angelo 109, 164
Díaz Humberto I. 36, 164
Domaszk Arkadiusz 144, 164
Dullak Kazimierz 59, 108, 164
Dyczewski Leon 149, 167
Dzięga Andrzej 120, 164
Dziwisz Stanisław 45, 160

E

Eisenring Gabriela 157, 164
Erlebach Grzegorz 16, 45, 164
Errazuriz Mackenna Carlos José 12,
164

F

Filip z Fermo 135
Franceschi Héctor 15, 164
Franciszek PP 12, 13, 106, 109, 111,
114, 132, 134, 137, 145, 148, 160,
168

G

Gałkowski Jerzy W. 18, 162
Gałkowski Tomasz 113, 166
Gawkowska Aneta 148, 164
Gądecki Stanisław 58, 142, 163
Giacchi Orio 24, 164
Goleń Jacek 88, 165
Góra Przemysław Józef 123, 164
Góralski Wojciech 24, 39, 55, 61, 72,
97, 102, 113, 123, 133, 138, 154, 160,
164, 165, 167
Górecki Edward 16, 166
Greszata-Telusiewicz Marta 120, 164
Gryglewicz Feliks 43, 167
Grzybowska Irena 130
Grzybowski Jerzy 130
Gwóźdź Monika 13, 122, 166

H

Hennelowa Józefa 47, 49, 51, 53, 165
Hervada Javier 25, 165
Hoser Henryk 136, 137, 168

I

Ioannes Paulus II PP 7, 11–13, 15–25, 27, 29–37, 39, 41, 43, 45, 47, 49, 50, 52, 54, 73, 82, 88, 97, 103–105, 107–112, 115, 117–120, 122, 132, 133, 137, 145, 148, 149, 159, 160, 161, 165, 167, 168

Irek Waldemar 16, 166

J

Jan XXIII PP 57

Jancewicz Zdzisław 120, 164

Jankowski Wiesław 50, 165

Jasudowicz Tadeusz 30, 165

Jucewicz Antoni 114, 165

K

Kamiński Ryszard 88, 165

Kasper Walter 115–117, 165

Kawecki Witold 60, 165

Koch Günter 129, 165

Krajczyński Jan 43, 48, 53, 127, 130, 131, 133, 165, 167

Krzywkowska Justyna 8, 36, 163

Kuźniewska Ewa 61, 64, 115, 167

L

Laffitte Jean 109, 165

Landwójtowicz Paweł 88, 165

Leon XIII PP 87, 161

López Trujillo Alfons 106, 165

Lubowiecki Kazimierz 89, 168

Lüdicke Klaus 125, 126, 139, 165

Ł

Łukaszuk Romuald 43, 167

M

Machinek Marian 114, 165

Marcol Alojzy 85, 165

Mariański Janusz 8, 165

Marzoa Ángel 127, 167

Materski Edward 59, 163

Mierzwiński Bronisław 88, 119, 165

Miras Jorge 127, 167

Müller Ludwig Gerhard 23, 125, 141, 153, 165, 168

N

Nagórny Janusz 13, 14, 16, 165

Nasiorowski Sławomir 45, 160

Navarro Luis 12, 164

Nowacki Henryk Józef 45, 160

O

Olejnik Stanisław 48, 49, 165

Orawiecki Wiesław 155, 165

Otaudy Javier 31, 164

Ozorowski Edward 50, 167

P

Pastwa Andrzej 11, 13, 15–18, 21–25, 27, 104, 113, 118, 119, 122, 123, 129, 132, 135, 138, 140, 155, 157, 163–167

Paulus VI PP 46, 61, 107, 112, 161

Pawłowski Antoni 58, 162

Płoski Tadeusz 8, 36, 163

Pocałujko Tomasz 127, 130, 166

Polak Marian 128, 166

Poniatowski Michał 41, 166

Poniewierski Janusz 32, 160

Ptasznik Paweł 45, 160

Pyżlak Grzegorz 88, 165

R

Rak Piotr 11, 167

Rak Romuald 86, 167

Rebeta Jerzy 39, 42, 167

Rincón Pérez Tomás 126, 167

Rodríguez-Ocaña Rafael 127, 167

Rodziński Adam 18, 162

Rojek Dariusz 74, 76, 79–83, 90, 91, 98, 99, 167

S

Santoro Andrea 112, 168

Sarmiento Augusto 11, 27, 167

Sawka Mirosław 43, 47, 167

Sedano Joaquín 31, 164

Seweryniak Henryk 61, 64, 113, 114, 123, 164, 167

Skowronek Alfons 43, 167

Skreczko Adam 50, 167

Słany Krystyna 26, 167

Sobański Remigiusz 27, 113, 125, 166, 167

- Sobczyk Paweł 41, 166
Sołtyk Grażyna 32, 167
Sporniak Artur 43, 165
Stankiewicz Antoni 133, 167
Styczeń Tadeusz 18, 20, 47, 161, 162, 165
Szafrński Adam Ludwik 97, 164
Szczołt Elżbieta 127, 167
Szostek Andrzej 18, 19, 162, 167
Szychmiller Ryszard 36, 39, 42, 52, 72, 120, 138, 163, 167
Świaczny Seweryn 139, 167
Świątkiewicz Wojciech 149, 167
- T
- Telusiewicz Greszata Marta 120, 164
Telusiewicz Piotr 120, 164
Tettamanzi Dionigi 39, 119, 167
- Troska Jerzy 77, 168
Tymosz Stanisław 43, 167
- V
- Vanzetto Tiziano 109, 125, 126, 132, 133, 167
Viana Antonio 31, 164
Viladrich Pedro Juan 30, 34, 35, 37, 39, 138, 139, 167
- W
- Wadowski Dariusz 149, 167
Warchałowski Krzysztof 41, 161
Wojtyła Karol 15, 16, 18, 22–25, 104, 123, 167
Wroceński Józef 133, 167
Wyszyński Stefan 32, 74, 167

Wojciech Góralski, Andrzej Pastwa

Independent Family — Domestic Church

Contemporary Legal Thought in the Universal Catholic Church
and the Polish Catholic Church

Summary

The institution of family has been for a long time at the centre of attention for both the Magisterium and the ministry of the Catholic Church. It would be difficult to dispute the fact that it is precisely through the family — “which constitutes a ‘unit’ in the great, universal ‘family’ of mankind” (GrS, n. 4) — that the history of mankind, the history of salvation can progress, and further propagation of the “Gospel of the family” is regarded as one of the crucial elements of new evangelisation. That is why, among the many different ways in which the Catholic Church serves the man, “the family is the primary and, for many reasons, most important way” (GrS, n. 2). This magisterial thesis is referenced by both the canon law itself as well as the science of canon law, particularly in the act of focusing the truth about the immanent legal dimension of marriage on the inner bond of justice between two people: a man and a woman (“a sacred bond”), constituted in the act of covenant of marital love. This juridical horizon is established by contemporary research conducted by the aforementioned institutions at three complementary levels: (inter)personal, social, and ecclesiastic. The best and most efficient results, however, are yielded by joining different research perspectives, or, in other words, the universal with the particular — in this particular case: “integrated” exploration of the legal and legal-pastoral thought of the Universal Catholic Church and the Polish Catholic Church.

Family, based upon the foundation of marriage, constitutes a primary, independent social subject with its own basic rights, and it plays a crucial role in the development of society. At the same time, this fundamental social unit constitutes a sphere in which the Church becomes realised. The Catholic Church, “in the family, born of sacrament, finds its cradle and the place in which it enters humankind as well as the place in which humankind enters the Church” (FC, n. 15). Such complex understanding of the virtues of “independent family: domestic Church,” redefined by the fathers of the Second Vatican Council, can be summarised in the conciliar enunciation that “the happiness of a subject and the entire human and Christian society is closely connected with an auspicious status of the marital and domestic community” (GS, n. 47). This matter, however, begs further consideration. First of all, it should be noted that after the Second Vatican Council, several significant Church documents concerning

marriage and family have been published, most notably, John Paul II's apostolic exhortation *Familiaris consortio* (1981) as well as his letter to families *Gratissimam sane* (1994), or *Charter of the Rights of the Family*, issued by the Holy See in 1983. Secondly, looking back on the past fifty years, it has been possible to observe a dynamic development in family ministry, coupled with the emergence of numerous Church associations as well as other pro-family organisations.

The Second Vatican Council has established that marriage, as a "profound communion of life and marital love appointed by the Creator" (GS, n. 48), is by its very nature aimed at conceiving and raising offspring (CIC, can. 1055 § 1). According to the conciliar teachings, the obligation to raise children — resting primarily with the parents — encompasses, among others, the religious sphere of life, focusing predominantly on the act of passing on faith. Moreover, in numerous post-conciliar documents issued by the Holy See, and John Paul II in particular, as well as Church legislation, the parents' duty to raise their children in faith is regarded as a significant task. In a family based on marriage, the child, guided by and led by example by the parents, should cultivate and enrich the faith bestowed upon them at their baptism. In this sense, family can truly be regarded as the cradle and school of faith.

In the Church constitutional order, the Christian family constitutes the fundamental community. In fact, the assertion of the constitutional status of the family seems to be legitimate on all accounts — especially considering that the *institutum familiae* constitutes the primary basic structure on which the People of God can build, develop, and organise. That ideological line of thought, based upon the teachings of the Second Vatican Council, has been for the longest time, and still is, up to this day, a certain challenge for the Polish synodal legislation. Therefore, it should come as no surprise that in the resolutions of the Second Polish Plenary Synod (1991–1999), as well as those of the Cracow Provincial Synod (1975–1983) and forty-four post-conciliar diocesan synods, there can be found significant focus on the matters of family. The synodal legislators pay particular attention to the value of the family, which plays significant role not only in the lives of the spouses, but also those of the Church and the secular community. They are particularly concerned with the well-being and development of the Christian family, and they attempt to shield it from modern threats to its stability. This concern can also be found in the resolutions of the Second Polish Plenary Synod (*The Calling to Marital and Familial Life*), as well as in the resolutions of the Cracow Provincial Synod and the diocesan synods — primarily with regard to the condition and duties of the contemporary family (well-being of the spouses, conception and upbringing of children), family ministry (obligations, main directions of action), as well as the care of people living in so-called irregular marriages.

In-depth research — focusing on the model idea of the "domestic Church" and accounting for the truth about the institution of the family regarded as a "natural relationship, primary to the state or any other community" (*Charter of the Rights of the Family*, preamble D) — corroborates the hypothesis concerning the paradigmatic role of this idea in the search for the ways and means of effective *hic et nunc* protection and promotion of the family along with its inalienable rights. Such conclusions follow from a synthetic attempt at answering the question of which factors of the pastoral reality in Poland allow us to view the future of the family with optimism and how — by utilising the "tool" that is the

synodal legal-pastoral responsibility for “the fundamental unit of the Church and the society” — to reinforce the observed positive trends. Thus, constructive conclusions can be reached in several areas of Polish family ministry: 1) The central place of the Eucharist, family prayer and Sunday celebration; 2) Movements and “family associations for families;” 3) Media in the service of family evangelisation; 4) The Catholic family safeguarding the sanctity of life; 5) The challenge of “new femininity;” 6) Marriage preparation as a ministry priority; 7) Engagement: the promotion of values of the “domestic Church.”

Wojciech Góralski, Andrzej Pastwa

La famiglia sovrana — la Chiesa domestica

Il pensiero giuridico contemporaneo della Chiesa universale
e della Chiesa in Polonia

Sommario

La famiglia è da tempo al centro dell'interesse del Magistero e della tutela pastorale della Chiesa. Sarebbe difficile mettere in discussione in fatto che per il tramite della famiglia — “la «cellula» vitale della grande ed universale «famiglia» umana” (GrS, n. 4.) — si è formata la storia umana, la storia della salvezza dell'umanità, perciò la diffusione del “Vangelo della famiglia” diventa elemento nodale della nuova evangelizzazione. Perciò tra le numerose strade che la Chiesa, per volontà di Cristo, percorre al servizio dell'umanità “la famiglia è la prima e la più importante” (GrS, n. 2). Il diritto canonico e la canonistica si riferiscono a questa tesi magisteriale, soprattutto quando focalizzano la verità della dimensione giuridica del matrimonio e della famiglia sull'interno vincolo della giustizia — costituito dal patto dell'amore coniugale — tra due persone: uomo e donna (“il santo vincolo”). Tale orizzonte giuridico viene disegnato dai risultati delle ricerche che concernono dette istituzioni su tre piani complementari: (inter)personale, sociale ed ecclesiastico. L'accostamento delle prospettive di ricerca — dell'universale con il particolare; in questo caso: un'esplorazione “integrata” del pensiero giuridico e pastorale della Chiesa universale e della Chiesa in Polonia — risulta inoltre opportuno e molto fertile.

Fondata sul matrimonio, la famiglia come soggetto sociale sovrano e primario con i propri diritti fondamentali svolge un ruolo insostituibile per lo sviluppo della società. Questa cellula elementare della vita sociale è anche l'ambiente in cui la Chiesa si realizza. “La Chiesa trova così nella famiglia, nata dal sacramento, la sua culla e il luogo nel quale essa può attuare il proprio inserimento nelle generazioni umane, e queste, reciprocamente, nella Chiesa” (FC, n. 15). Così definita un'idea complessa dei valori della “famiglia sovrana” — “Chiesa domestica”, “definita” di nuovo dai padri del Concilio Vaticano II, viene riassunta bene nell'annuncio conciliare: “Il bene della persona e della società umana e cristiana è strettamente connesso con una felice situazione della comunità coniugale e familiare” (GS, n. 47).

Occorre ricordare che in seguito al Concilio Vaticano II sono apparsi vari importanti documenti della Chiesa a proposito del matrimonio e della famiglia, tra i quali occupano una particolare posizione: l'esortazione apostolica di Giovanni Paolo II *Familiaris consortio* (1981), la Lettera alle Famiglie *Gratissimam sane* del Santo Papa (1994), la *Carta dei diritti della famiglia* promulgata dalla Sede

Apostolica (1983). Inoltre, dal punto di vista degli ultimi 50 anni, va notato un dinamico sviluppo della tutela pastorale delle famiglie, come la fondazione di numerose associazioni ecclesiali e di altre organizzazioni pro-famiglia.

Il Concilio Vaticano II dice che il matrimonio in quanto “intima comunità di vita e d’amore coniugale, fondata dal Creatore” (GS, n. 48) è per sua natura ordinato alla procreazione e educazione della prole (CIC, can. 1055 § 1). Secondo la dottrina conciliare il detto dovere di educazione — che spetta in primo luogo ai genitori — comprende, tra l’altro, la vita religiosa, in particolare la trasmissione della fede. Lo stesso dovere dell’educazione dei figli alla fede è presentato come un compito estremamente importante anche nei numerosi documenti postconciliari della Sede Apostolica, soprattutto nei testi di Giovanni Paolo II e nel diritto ecclesiastico. Nella famiglia fondata sul matrimonio il bambino, sotto la guida e davanti all’esempio dei genitori, dovrebbe sviluppare e approfondire la fede ricevuta nel battesimo. In questo senso la famiglia può essere definita come la culla e la scuola della fede.

La famiglia costituisce nell’ordine costituzionale della Chiesa una comunità fondamentale. Si che la riflessione a proposito della sua posizione giuridico-costituzionale è del tutto fondata, soprattutto quando si riconosce nell’*institutum familiae* la struttura originaria e principale su cui il popolo di Dio si costruisce, si sviluppa e sostanzialmente si organizza. Questa linea ideologica, segnata dall’insegnamento del Concilio Vaticano II, è stata ed è ancora una sfida per la legislazione sinodale polacca. Non stupisce, quindi, il fatto che i problemi della famiglia occupino una posizione significativa nelle deliberazioni sia del II sinodo plenario polacco (1991–1999) sia del sinodo provinciale di Cracovia (1975–1983) nonché di 44 sinodi diocesani postconciliari. I legislatori sinodali rivolgono una particolare attenzione ai valori della famiglia che svolge un importante ruolo nella vita dei coniugi, ma anche nella vita della Chiesa e della società laica, desiderando il suo bene e il suo sviluppo, nonché cercando di difenderla da varie minacce contemporanee.

La stessa cura e attenzione verso la famiglia si ritrova nelle deliberazioni del II sinodo plenario polacco (*Vocazione alla vita coniugale e familiare*) e nelle decisioni del sinodo provinciale di Cracovia e dei sinodi diocesani — sia per quanto riguarda le condizioni di vita della famiglia di oggi e i suoi compiti (il bene dei coniugi, la procreazione e l’educazione dei figli), sia per quanto riguarda la tutela pastorale della famiglia (il dovere, principali linee di intervento) o la tutela delle persone che vivono nei cosiddetti matrimoni irregolari.

Gli studi approfonditi, concentrati sull’idea della “Chiesa domestica” — gli studi che nello stesso tempo riconoscono la verità sull’istituzione della famiglia come “società naturale, [che] esiste anteriormente allo stato e a qualsiasi altra comunità” (*Carta dei diritti della famiglia*, preambolo D) — sostengono pienamente la tesi sul ruolo paradigmatico della suddetta idea nella ricerca dei modi e dei mezzi *hic et nunc* per la protezione/promozione della famiglia e dei suoi diritti inalienabili.

Tale conclusione viene fondata su una sintetica prova di risposte alle domande riguardo i fattori della realtà pastorale in Polonia che permettono di guardare con speranza verso il futuro della famiglia e riguardo il rafforzamento — utilizzando “lo strumento” della sinodale responsabilità pastorale e giuridica verso la “cellula fondamentale della Chiesa e della società” — delle tendenze positive. Le conclusioni costruttive riguardano quindi i seguenti temi/

settori della tutela pastorale delle famiglie polacche: (1) il "luogo" centrale dell'Eucaristia, la preghiera in famiglia e la celebrazione della domenica; (2) movimenti e "associazioni delle famiglie per le famiglie"; (3) i mass media al servizio dell'evangelizzazione e della famiglia; (4) la famiglia cattolica che custodisce la santità della vita; (5) la preparazione al matrimonio come priorità della tutela pastorale; (7) il fidanzamento: la promozione dei valori della "Chiesa domestica".

Redaktor
Małgorzata Pogłódek

Projektant okładki
Paulina Dubiel

Redaktor techniczny
Barbara Arenhövel

Łamanie
Edward Wilk

Copyright © 2015 by
Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
Wszelkie prawa zastrzeżone

ISSN 0208-6336
ISBN 978-83-8012-481-3
(wersja drukowana)

ISBN 978-83-8012-482-0
(wersja elektroniczna)

Wydawca
Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
ul. Bankowa 12B, 40-007 Katowice
www.wydawnictwo.us.edu.pl
e-mail: wydawus@us.edu.pl

Wydanie I. Ark. druk. 11,5. Ark. wyd. 13,0.
Papier Alto 80 g, vol. 1.5 Cena 24 zł (+ VAT)

Druk i oprawa: EXPOL, P. Rybiński, J. Dąbek, Spółka Jawna
ul. Brzeska 4, 87-800 Włocławek